

Ansattes forståelse av begrepet medvirkning

Ina Nicoline Rambøl
(Kandidatnummer: 2017)

Bacheloroppgave
(BHBAC3900)

Trondheim, April 2018

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.



DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	3
1.1 Begrunnelse for valg av tema.....	3
1.2 Presentasjon av problemstilling og struktur i oppgaven.....	4
2.0 Teorikapittel	5
2.1 Medvirkning og medbestemmelse.....	7
2.2 Små barns uttryksmåter	8
2.3 Medvirkning og demokrati	9
3.0 Metodekapittel	12
3.1 Kvalitativ metode	12
3.2 Valg av metode – intervju	13
3.3 Gjennomføring av intervju	13
3.4 Analyse av intervju.....	14
3.5 Forskningsetikk	14
3.6 Metodekritikk	15
4.0 Drøfting – mine funn.....	16
4.1 Demokrati i barnehagen – fra tanke til virkelighet.....	17
4.2 Individet og fellesskapet – et dilemma?	18
4.3 Medvirkning og medbestemmelse.....	19
4.4 Grenser for barns medvirkning – finnes de?	21
5.0 Avslutning.....	23
6.0 Litteraturliste.....	25
7.0 Vedlegg	27
7.1 Informasjonsskriv	27
7.2 Intervjuguide.....	28

1.0 Innledning

Denne oppgaven handler om ansattes forståelse av begrepet medvirkning. I rammeplanen står det at «Alle barn skal kunne få oppleve demokratisk deltakelse ved å bidra og medvirke til barnehagens innhold, uavhengig av kommunikasjonsevner og språklige ferdigheter» (Rammeplan for barnehager, 2017, s. 9). Jeg ble tidlig sikker på at jeg ønsket å skrive om medvirkning i min bacheloroppgave, da dette er et tema jeg finner interessant. Hvordan jeg skulle vinkle oppgaven derimot, tok det litt lenger tid for meg å finne ut av. Det stod mellom å skrive om hvordan det jobbes med medvirkning og de yngste barna eller om hvordan ansatte forstår begrepet. I problemstillingen som jeg kom frem til, og som jeg presenterer i kapittel 1.2, har jeg med både forståelsen til de ansatte og hvordan begrepet praktiseres. Hovedfokuset mitt er å finne ut av hvordan ansatte kan forstå begrepet.

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Barns medvirkning er et tema som har dukket opp i undervisning, blitt drøftet gjentatte ganger gjennom utdannelsen, og som jeg har funnet interessant. Medvirkning er også noe som har blitt viktig for meg i min yrkesutøvelse, og det står sentralt i mitt pedagogiske grunnsyn. Jeg har gjennom praksis og jobb i barnehage fått inntrykk av at det finnes forskjellige forståelser og praktisering av begrepet, og ønsker derfor å finne ut av hvordan det kan forstås av ansatte i barnehager.

Vi kan lese om medvirkning og hva det er i både lov om barnehager og rammeplanen, men vet vi hvordan vi omsetter begrepet og bruker det i praksis? Mitt inntrykk er at medvirkning lett blandes med andre begreper, og at medvirkning og medbestemmelse kan være begreper som er vanskelig å skille fra hverandre. Jeg er klar over at jeg har et sterkt syn på hvordan jeg selv forstår begrepet og at dette kan farge oppgaven min. Gjennom arbeidet med denne oppgaven ønsker jeg å tilegne meg mer kunnskap om medvirkning, for å selv få en dypere forståelse og kompetanse rundt forståelsen av begrepet. Dette vil komme til nytte i arbeidet med medvirkning når jeg skal begynne å jobbe i barnehage.

Medvirkning handler om at barn får medvirke i egen hverdag i barnehagen. Det handler om å

se barn som subjekt og respektere barn som likeverdige. I rammeplanen står det at «Å møte individets behov for omsorg, trygghet, tilhørighet og anerkjennelse og sikre at barna får ta del i og medvirke i fellesskapet, er viktige verdier som skal gjenspeiles i barnehagen» (Rammeplan for barnehager, 2017, s. 7). Gjennom erfaringer med medvirkning i barnehagen får barna viktig kompetanse de får bruk for senere i livet. Ivaretagelse av egne behov, samarbeid og det å ta hensyn til andre i et fellesskap er egenskaper barn tilegner seg gjennom å få medvirke i barnehagen. Det å medvirke handler ikke bare om å få bestemme. Det handler også om at barna skal få innflytelse på det som skjer i barnehagen, og at de skal få erfare at deres meninger og uttrykk betyr noe i fellesskapet. Barns medvirkning i barnehagen avhenger av at ansatte i barnehager forstår begrepet og hva det innebærer. Ansatte er nødt til å vise interesse for barns uttrykk for at medvirkning kan bli realisert.

1.2 Presentasjon av problemstilling og struktur i oppgaven

Jeg kom frem til følgende problemstilling for min oppgave: «*Hvordan forstås og praktiseres begrepet medvirkning av ansatte på småbarnsavdelinger?*».

For å få innsikt i ansattes forståelse av begrepet, ønsker jeg å undersøke blant annet hvilke eksempler de beskriver når de skal fortelle om en episode hvor medvirkning kom til syne i barnehagehverdagen. I tillegg til dette, undersøker jeg utfordringer ved medvirkning og hvordan man skiller medbestemmelse og medvirkning fra hverandre.

Jeg vil i oppgaven ta for meg et teorikapittel hvor jeg skriver om medvirkning, medbestemmelse, demokrati og små barns uttrykksmåter. Videre kommer et metodekapittel hvor jeg skriver om hvilken metode jeg har valgt, valg av informanter, innhenting og analyse av data og metodekritikk. Til slutt kommer et kapittel hvor jeg presenterer funn og drøfter disse i lys av relevant litteratur og undersøkelser. Jeg kommer blant annet til å bruke forskningsprosjektet GoBaN, som står for «Gode barnehager for barn i Norge». GoBaN er det største forskningsprosjektet innen barnehagefeltet noensinne, og det tar for seg kvaliteten i norske barnehager og hvilken innvirkning den har på barna. GoBaN er et nasjonalt og internasjonalt samarbeidsprosjekt med forskere fra ulike forskningsinstitutter, i tillegg til studenter og yrkesutøvere fra barnehagefeltet. Avslutningsvis kommer en avslutning hvor jeg oppsummerer funnene mine og forsøker å gi et svar på problemstillingen.

2.0 Teorikapittel

I dette kapitlet har jeg valgt ut teori jeg mener er relevant til problemstillingen min. Jeg skriver om hva lover og styringsdokumenter sier om medvirkning. Andre temaer som tas opp er forholdet mellom medvirkning og medbestemmelse, små barns uttrykksmåter og demokrati.

Alle barn har rett til å medvirke til sin egen barnehagehverdag. Jf. Lov om barnehager, §3 står det:

Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltakelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

Retten til medvirkning er først nedfelt i FNs barnekonvensjon om barns rettigheter, i artikkel 12, som også blir kalt konvensjonens demokratiartikkel. Barns medvirkning er også tydelig i rammeplanen for barnehager, med et eget kapittel hvor det blant annet står at «Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov» (Rammeplan for barnehager, 2017, s. 27). Medvirkning er tydelig nedfelt i både lovverk og retningslinjer barnehagene må forholde seg til når de skal planlegge den pedagogiske virksomheten. Ifølge Kristiansen blir pedagogens evne til å se potensialet som ligger i barns lek og uttrykk, i tillegg til pedagogens kunnskap og holdninger, viktig når medvirkning skal omsettes fra teori til praksis. (Kristiansen, 2018, s. 189). Medvirkning er altså en rett som gir barn muligheten til å påvirke innholdet i barnehagen og deres egen hverdag. Å medvirke vil si å assistere, delta, bidra eller spille en rolle ifølge norsk synonymordbok. Disse ordene peker mot fellesskap, og medvirkning skjer gjerne i fellesskap med andre i barnehagen. Vi mennesker trenger å føle at vi er en del av noe, vi trenger sosial tilhørighet. «En forutsetning for at det enkelte barnet skal få en oppfatning av seg selv og utvikle sitt selvilde, er at barnet deltar i sosialt samspill med andre» (Askland, 2011, s. 83). Medvirkning gir gode forutsetninger for at barn får følelsen av å være en del av noe i barnegruppa. De får føle på at det er «oss» og «vi» og at «jeg» har noe å si i dette fellesskapet. Det å medvirke i barnehagen gir barna erfaringer med å være

demokratiske borgere. Barn får medvirke når de blir hørt og sett, og når de opplever at det de sier eller uttrykker har en innvirkning, eller betyr noe.

Berit Bae (2006, s. 9-11) skriver om at §3 i barnehageloven, som jeg skrev om innledningsvis, er nødt til å drøftes for å kunne implementeres i barnehagen. Personalet må reflektere, tolke og gi lovbestemmelsen mening. Hun nevner videre to fallgruver. Den ene er at man tolker §3 i en individualistisk retning. Det vil si at barns selvbestemmelse og medbestemmelse på individnivå blir det dominerende. Forholdet til gruppen forsvinner. I forskningsrapporten fra GoBaN som kom i desember 2018 står det blant annet at «Det er ofte en tendens til at medvirkning forstås som enkeltbarns valg og innspill» (Børhaug, Brennås, Fimreite og Havnes m. flere, s. 105). Dette viser at ny forskning fra barnehagen kan bekrefte det Berit Bae skriver om at en fallgrube kan være å tolke loven i individualistisk retning. Ekspertgruppen har kommet frem til at det fortsatt er slik at medvirkning kan forstås som individuelle valg i barnehager den dag i dag. Den andre fallgruben handler om at man «Ikke problematiserer hva som ligger i begrepet og umiddelbart knytter implementeringen opp mot spesielle metoder/opplegg, for eksempel bruk av barnemøter, barneintervju eller praktiske tiltak» (Berit Bae, 2006, s. 11). Et sted å starte for å kunne implementere loven på en god måte er da å reflektere sammen. Slik kan personalet bli mer bevisst i arbeidet, skape en felles forståelse for begrepet, hva de legger i det og hva de synes er viktig.

Ifølge Berit Bae (2006, s. 13) er «Et bevisst forhold til forskjellighet i barnegruppen en viktig forutsetning for å kunne ivareta alle barns rett til medvirkning». Alle barn uttrykker seg forskjellig og med forskjellig type kommunikasjon. Ikke alle barn uttrykker seg like sterkt og synlig i barnehagen. Noen barn trenger støtte og hjelp for å kunne uttrykke seg. Derfor er det viktig å ivareta alle barna i barnegruppen, slik at ikke bare de som uttrykker seg tydelig får medvirke. Dette blir det kanskje spesielt viktig å ta hensyn til på en småbarnsavdeling. Gunvor Løkken sier at det å arbeide med små barn «I stor grad handler om på passende måter å forholde seg til og se, tolke, vurdere og forstå det barna er opptatt av, og det som skjer i dem og mellom dem» (Løkken, 2004, s. 148). Kunnskap om små barn og deres uttrykksmåter er viktig i arbeidet med medvirkning og de yngste barna.

Barns mulighet til medvirkning henger sammen med personalets syn på barn og barndom. I de senere årene har det vært en endring i synet på barn og barndom, hvor det legges fokus på å se

barn som subjekt. Medvirkning bygger på et syn på barn hvor barnet sees på som subjekt. «Å forstå barn som subjekt betyr at vi møter dem som fullverdige mennesker med følelser, tanker og intensjoner, og ikke ensidig retter samværet og oppdragelsen mot det vi vil de skal bli en gang i framtiden» (Jansen, 2013, s. 51). Et slikt barnesyn fokuserer på at barns meninger her og nå er viktige og meningsfulle. Når vi forholder oss til barn som kompetente, er vi nødt til å forstå at barn har en hensikt med det de gjør. «Vi forsøker å forstå, samarbeide og kommunisere med dem som likeverdige subjekter» (Jansen, 2013, s. 53). Det handler om å se barna som likeverdige mennesker og anerkjenne barndommens egenverdi. Barndommen er verdifull i seg selv. Med et slikt barnesyn møtes barn som medmennesker, og man fokuserer på det barna er og kan, istedenfor det barna skal lære og bli. Dersom barnehagelærere bruker pedagogikken på barnet, istedenfor med barnet, settes barns rett til medvirkning til side. En kan si at man ser barnet som objekt istedenfor subjekt. «Barnet eller barnegruppen blir sett på som et kasus som skal behandles eller utvikles av pedagogen» (Hennum & Østrem, 2016, s. 55). Med et syn på barn som likeverdige subjekter, blir fokuset rettet mot at barn og voksne er sammen i et fellesskap hvor de holder på med meningsfylte aktiviteter. «Når vi sier at pedagogikk ikke kan reduseres til teknikk som kan brukes til å forme barnet, har det noe å gjøre med hvilke egenskaper barnet tillegges» (Hennum & Østrem, 2016, s. 89). Dette handler om barnehagelærerens syn på barn, verdier og grunnsyn. Om barn blir sett på som et middel eller mål for pedagogikken, istedenfor deltagere, vil ikke barn kunne sees på som kompetente og likeverdige. En likeverdig relasjon handler om at voksen og barn er like mye verdt, selv om den voksne innehar mer kunnskap og livserfaring enn barnet. «Voksne er større og sterkere, kan mer og vet mer, men det betyr ikke at voksnes meninger og oppfatninger dermed er mer gyldige og mer riktige enn barns» (Kristiansen, 2019, s. 53).

2.1 Medvirkning og medbestemmelse

Medbestemmelse er et begrep som kan være vanskelig å skille fra medvirkning.

«Medbestemmelse handler om å delta i beslutningsprosesser, være med å bestemme over hva som skal skje og hvordan det skal gjøres» (Seland, 2004, gjengitt i Bae, 2006, s. 8).

Medbestemmelse handler altså om at barn får bestemme selv. Når det er snakk om medbestemmelse er det ofte slik at de voksne allerede har gjort noen valg, som barna får bestemme ut ifra. For eksempel kan barna få velge om de vil ha ost eller salami på brødiskiva. Da har de voksne allerede valgt mellom flere forskjellige pålegg, og så får barna være med å

bestemme ut ifra det. Medbestemmelse trenger ikke kun å handle om å bestemme enten eller, det kan også handle om at barna får være med å bestemme over innholdet i dagen.

Berit Bae (2006, s. 8) sier at: «Medvirkning kan forstås som å romme mer enn medbestemmelse». Medbestemmelse kan sees på som en del av medvirkning, men det kan ikke erstatte begrepet. Medbestemmelse kan virke enklere, da det ikke er et like komplekst begrep som medvirkning. Begrepet lar seg enklere omsette til praksis og krever ikke like mye av de voksne. Fokuserer man kun på medbestemmelse i barnehagen, kan man gå i den ene fallgruven som handler om å fokusere på individuelle valg. Fellesskapet og demokratiet som er essensielt i medvirkningsbegrepet vil da falle bort. Medbestemmelse er en del av det å få medvirke, og medbestemmelse gir barn muligheten til å delta i avgjørelser som angår barnet. Likt for alle mennesker er at vi ønsker å bestemme over vårt eget liv. Enten man er barn eller voksen. Medvirkning er en rettighet som gir barna en mulighet til akkurat dette i barnehagehverdagen. Barna tilbringer store deler av dagen og barndommen sin i barnehagen, og det å gi barn en reell mulighet til medvirkning viser at man har respekt for barnet og dets vilje.

2.2 Små barns uttrykksmåter

For å kunne se de yngste barna og kommunisere med dem som likeverdige mennesker, er det essensielt å fokusere på å finne ut av hva de uttrykker og kommuniserer. Dette krever kompetente voksne som ønsker å forstå hva barna mener og tenker. Voksne i barnehagen må forstå uttrykkene til de yngste barna for at de skal få muligheten til å medvirke i egen hverdag. «Kontaktevne er det mest grunnleggende kvalitetskriteriet i barnehagelærerens yrkespraksis» (Askland, 2011, s. 17). Kontakt med barn handler om psykisk og fysisk kontakt, kontakt gjennom verbalspråk, blick og felles opplevelser.

Det å respektere barnas ikke-verbale kommunikasjonsformer er en viktig forutsetning for at de yngste barna i barnehagen skal få medvirke. Alle barn i barnehagen har rett til medvirkning, også de barna som kommuniserer på andre måter enn gjennom verbalspråk. «Barn har språkforståelse og kan kommunisere lenge før de verbale ordene blir levende» (Jansen, 2013, s. 55). De yngste barna kommuniserer med blick, gestikulering, lyder og kroppsspråk. I et kontaktforhold med barn er aktiv lytting viktig for å kunne forstå barnet. Aktiv lytting handler om å høre, se og legge merke til uttrykkene til små barn. (Askland,

2011, s. 27). Barn ønsker alltid å formidle noe, enten det er ved å uttrykke seg verbalt, ved handling eller kroppsspråk. Ved å møte barn gjennom en anerkjennende væremåte viser man at man ønsker å forstå en annen ut ifra den andre sine forutsetninger, og få tak i den meningen eller intensjonen han eller hun har i kommunikasjonen. Man gir tilbakemelding om at man forstår eller ønsker å forstå. Man må være åpen, selvreflektert og kunne avgrense seg, skille mellom barnets behov og egne behov (Askland, 2011, s. 37).

Kunnskap om små barns uttrykksmåter og et ønske om å forstå barnet, gir gode muligheter for medvirkning. Barn uttrykker seg også gjennom leken sin. «Lek er barns primære arena for å uttrykke seg selv. Den er viktig for å etablere en god selvfølelse og en følelse av kompetanse og mestring» (Öhman, 2011, s. 15). Det å observere barnas lek, og hva og hvem barnet liker å leke med, kan gi barnehagelærere verdifull informasjon som blir nyttig i arbeidet med medvirkning i barnehagen. Når man observerer barn er det viktig å etterprøve tolkningene sine for å være sikker på at man har tolket observasjonen riktig og forstått barnet.

2.3 Medvirkning og demokrati

Artikkel 12 i FNs barnekonvensjon blir kalt konvensjonens demokratiartikkel og i den står det:

Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet (FNs barnekonvensjon, 2003, s. 13).

Barn i barnehagen har altså rett til å si sin mening, og deres mening skal tillegges vekt i det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Barnas stemmer skal være med i planlegging og beslutninger som tas. I rammeplanen er medvirkning koblet opp mot demokrati, og under fagområdet nærmiljø og samfunn står det at: «Barnas medvirkning i barnehagens hverdagsliv legger grunnlaget for videre innsikt i og erfaring med deltakelse i et demokratisk samfunn» (Rammeplan for barnehagen, 2017, s. 56). I et demokrati er det flertallet som bestemmer, samtidig som alle mennesker har muligheten til å ytre sine meninger og bli hørt. Vi lever i et demokratisk land. I Norge har alle mulighet til å delta i politiske beslutninger og alle har like rettigheter til å delta. I barnehagen har alle barn rett til å medvirke til egen hverdag og barn får erfaringer med hvordan et demokrati fungerer når de får medvirke i barnehagen. Det finnes ulike forståelser av demokrati. Larsen og Slåtten skriver at ansattes forståelse av demokrati

kan ligge som et bakteppe for hvordan man legger opp til barns medvirkning. (Larsen & Slåtten, 2015, s. 271).

Inkludering er sentralt i et demokratisk samfunn. «Når barnet får mulighet til å være del av noe, å bli akseptert og være engasjert sammen med andre, vil det oppleve glede og høste erfaringer med inkludering» (Larsen & Slåtten, 2015, s. 278). For å kunne inkludere barna i fellesskapet trenger de ansatte tid. De trenger tid til å observere, bli kjent med hvert enkelt barn og legge merke til barns uttrykk og interesser. Dette gjør at personalet har bedre forutsetninger for å kunne inkludere alle barna og legge til rette for medvirkning. «Inkludering handler om å gjøre noe med helheten slik at alle kan finne en naturlig plass der» (Sjøvik, 2014, s. 41). Man føler seg inkludert når man blir sett og hørt, og opplever at ens meninger er av betydning i fellesskapet.

Ifølge Berit Bae handler medvirkning «Om å gi barn et rom for å uttrykke seg og virke sammen med andre». Gjennom planlagte aktiviteter i barnehagen kan man ivareta barns rett til medvirkning og ta den på alvor. Ved å aktivt bruke observasjon kan personale planlegge aktiviteter ut ifra barnas interesser, uttrykk og behov. For at barna skal få opplevelser av å medvirke og virke sammen med andre i planlagte aktiviteter, er det viktig at personalet tar hensyn til barnas innspill underveis og bygger videre på disse. En begynnende, planlagt aktivitet kan utvikles videre til et prosjekt som virker inkluderende på samtlige av barna.

I barns lek kan de ansatte observere alle barna i barnehagen, også de som ikke uttrykker seg like sterkt verbalt. «Leken peker seg ut som en naturlig uttrykksmåte og vil være et sentralt sted å realisere medvirkning» (Larsen & Slåtten, 2015, s. 275). Leken er barnas fremste og kanskje viktigste uttrykksmåte. Observasjon og deltakelse i barns lek, kan gjøre at de ansatte finner ut av hva som er viktig i barnas liv på det tidspunktet og hva de interesserer seg for. Når personalet fanger opp barnas interesser gjennom lek kan man legge til rette for medvirkningen ut ifra barnas interesser. Dette viser barna at de er genuint interessert i deres livsverden med stadig nye interesser og uttrykk. I leken kan man også se hvem som blir inkludert og ekskludert i fellesskapet, noe som kan gi personalet et innblikk i om de lykkes med inkluderingen i barnehagen. «Å gi barn erfaringer med å delta i et demokrati kan være å gi dem erfaring med inkludering gjennom lek og vennskap» (Larsen & Slåtten, 2015, s. 278).

«Barn og unge må lære å være deltakere i et demokrati, lære hva det innebærer. For å *lære* demokrati må barn og unge gjøre demokratiske erfaringer i livet sitt, hjemme, i barnehagen, i skolen og i samfunnet» (Biesta 2009, gjengitt i Jansen, 2013, s. 43). Det å kunne inngå i sosiale samspill med andre mennesker og utvikle tro på egne evner, er viktig for alle mennesker for å kunne være deltakere i samfunnet. «Å tilpasse seg en gruppe er en viktig del av det å være menneske. Mennesket er et sosialt vesen, som underkaster seg krav fra gruppa for å bli akseptert som et medlem» (Askland, 2011, s. 83). Det å være en del av fellesskapet i barnehagen gir barn verdifulle erfaringer med å forholde seg til en gruppe. Barna utvikler sosial kompetanse, og lærer seg normer og regler som gjelder i samfunnet, for eksempel å vente på tur. «Gruppa påvirker utviklingen til individet, og individet påvirker utviklingen til gruppa» (Askland, 2011, s. 83). Når barn får medvirke i fellesskapet i barnehagen er de med på å påvirke utviklingen av gruppa. Gjennom tilbakemelding fra gruppa får barn en oppfatning av seg selv og sitt selvilde. «Barnet får de første bildene av seg selv ved å se seg «gjennom andres øyne»» (Askland, 2011, s. 83). Ved at barn får medvirke i barnehagen kan det gjøre at barna ser på fellesskapet som noe positivt. Fellesskapet og gruppa sees på som et sted hvor de blir hørt, lagt merke til og kan ha innvirkning på det som skjer. Positive erfaringer med medvirkning er noe barna kan ta med seg videre i livet, i grupper og fellesskap på skole, jobb også videre. Johannesen og Sandvik sier at medvirkning ikke handler om å få viljen sin, men at man gjennom å uttrykke sine meninger i fellesskapet kan «være med i forhandlingene om hva som skaper en god barnehagehverdag» (Johannesen & Sandvik, 2008, s. 27).

Barnehagen som demokratisk arena henger mye sammen med barns medvirkning, medbestemmelse og selvbestemmelse. I demokratiet har folket direkte eller indirekte innvirkning på beslutninger og valg som tas. Dersom barnehagen er flinke til å la barn medvirke, kan barnehagen sees på som en demokratisk arena. Gjennom dannelsesprosessen i barnehagen og opplevelser av medvirkning, vokser barna opp til å bli samfunnsborgere i det norske demokrati.

3.0 Metodekapittel

I dette kapittelet vil jeg skrive om hva metode er, og hvilken metode jeg har brukt for å samle inn data til min oppgave. «Metoden forteller oss noe om hvordan vi bør gå til verks for å fremskaffe eller etterprøve kunnskap» (Dalland, 2017, s. 58). Metoden kan sees på som redskapet man bruker for å undersøke noe og finne svar på problemstillingen og få ny kunnskap og viten. Jeg har valgt intervju som metode da det er den metoden jeg mener egner seg best for å kunne svare på problemstillingen. Jeg ønsker å finne ut av hvordan begrepet medvirkning kan forstås. For å finne ut av hvordan noen forstår et begrep, mener jeg at det å få de til å beskrive deres opplevelser, meninger og å komme med eksempler gjennom et intervju egner seg best.

I forhold til min problemstilling hadde jeg gjort meg opp en egen forståelse av begrepet medvirkning før jeg begynte å intervju. «Vi har alltid våre fordommer eller vår førforståelse med oss inn i en undersøkelse» (Dalland, 2017, s. 58). Jeg var derfor nødt til å ha en åpenhet om at det finnes flere forståelser og stille meg nysgjerrig til det informantene fortalte meg. Jeg måtte forsøke å legge min egen førforståelse til side for å unngå å gå inn med en innstilling om at noe er rett eller galt.

3.1 Kvalitativ metode

Når man skal velge metode, skilles det mellom kvantitativ og kvalitativ metode. På bakgrunn av problemstillingen min ble det naturlig å velge en kvalitativ metode fordi jeg ønsker å finne ut av forståelser basert på meninger, erfaringer og opplevelser. En kvalitativ metode er en metode hvor svarene man får handler om meninger og opplevelser som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland, 2017, s. 52). Metoden kan brukes til å konkretisere eller skape teorier rundt komplekse temaer og begreper.

I motsetning til kvalitativ metode har vi kvantitativ metode som kan tallfestes. «De kvantitative metodene har den fordelen at de gir data i form av målbare enheter» (Dalland, 2017, s. 52). De kvantitative metodene er ofte observerbare, mens kvalitative metoder fokuserer mer på subjektive opplevelser. «Kanskje viktigst i de kvalitative metodene er at målet mer er forståelse enn forklaring» (Løkken & Søbstad, 2013, s. 35).

3.2 Valg av metode – intervju

Jeg har valgt å bruke intervju som metode for å innhente data til oppgaven min. Et intervju er en kvalitativ metode hvor jeg ønsker å få frem informantenes meninger og holdninger. «Et forskningsintervju handler ofte om å innhente beskrivelser fra den intervjuedes livsverden for så å beskrive og tolke det som blir fortalt» (Løkken & Søbstad, 2013, s. 104). Kvalitative intervju kan deles inn i strukturerte og ustrukturerte intervjuformer. Intervjuet mitt var et strukturert intervju hvor de samme spørsmålene, i samme rekkefølge, ble stilt til alle informantene. (Larsen, 2017). Et strukturert intervju gjør det enklere å sammenligne svarene. «Denne fastheten gjør det lettere å sammenligne de svar som intervjupersonene gir, klassifisere dem og se hvordan de fordeler seg i ulike kategorier» (Løkken & Søbstad, 2013, s. 107). Selv om jeg strukturerte spørsmålene og rekkefølgen på forhånd var alle spørsmålene åpne, og informanten fikk formulere svarene sine selv. Informantene fikk også belyse forståelsene sine ut ifra eksempler. Dette er en veldig viktig del av mitt intervju, da jeg ønsker å finne ut av hvordan informantene forstår og praktiserer medvirkning i barnehagen.

3.3 Gjennomføring av intervju

Jeg bestemte meg tidlig for å bruke intervju som metode, og ønsket å intervju hver informant for seg selv. Det første jeg gjorde var å utarbeide en intervjuguide (Vedlegg 2). En intervjuguide har som formål å hjelpe deg gjennom intervjuet og sikre at du får med alle temaene du ønsker å vite noe om. «Å utarbeide en intervjuguide er samtidig å forberede seg faglig og mentalt til å møte intervjupersonen» (Dalland, 2017, s. 78). Jeg formulerte syv hovedspørsmål hvor noen av de hadde oppfølgingsspørsmål. Det siste spørsmålet på intervjuguiden spurte om informantene hadde noe mer de ønsket å tilføye. Dette for å sikre at informantene ikke satt igjen med en følelse av å ikke ha fått sagt alt de mener er relevant i forhold til temaet. Jeg ønsket ikke å sende ut intervjuguiden på forhånd, da jeg ikke ønsket at informantene skulle gi meg fasitsvar ut ifra det de hadde lest om medvirkning. Samtidig var det et av spørsmålene hvor jeg ønsket at informanten skulle komme med et eksempel på medvirkning fra barnehagehverdagen. Dette spørsmålet valgte jeg derfor å sende på forhånd for å få gode eksempler fra informantene. Selv om jeg brukte et strukturert intervju, passet jeg på å følge opp det informantene sa, og flere av spørsmålene hadde oppfølgingsspørsmål. Jeg intervjuet tre pedagogiske ledere som jobber på småbarnsavdeling for å innhente data til

oppgaven. Alle har barnehagelærerutdanning og arbeidserfaring fra flere år i barnehage. Jeg har gjort det som kalles et strategisk utvalg av informanter. (Dalland, 2017). Utdanningen og erfaringene til informantene gjorde at de hadde gode forutsetninger for å svare på spørsmålene mine. Utdanningen legger grunnlaget for hvordan barnehagelærere forstår begrepet medvirkning, og erfaringene fra jobb i barnehage kan si noe om hvordan begrepet praktiseres.

3.4 Analyse av intervju

«Å analysere betyr bokstavelig talt å dele opp noe i mindre deler» (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 37). Etter å ha intervjuet starter arbeidet med å analysere datamaterialet, og analysen fortsetter helt til oppgaven er ferdigstilt. Det at jeg hadde et strukturert intervju gjorde at det var enkelt for meg å sammenligne svarene jeg fikk. Under analysen av intervjuet dukket det opp temaer som gikk igjen i intervjuene, og som jeg fant interessante å ta med til videre drøfting. Jeg skrev ned de ulike temaene og kategoriserte svarene til informantene under det temaet som var relevant. «Med analyseprosessen kommer du fram til funn, mens tolkningsprosessen hjelper deg med å skape mening i funnene» (Nilssen, 2012, s. 104). Etter å ha kommet frem til de ulike funnene jeg ønsket å bruke, startet min tolkningsprosess. Det er når man drøfter og ser funnene opp mot teori, at man tolker funnene og gir de mening.

3.5 Forskningsetikk

Forskningsetikk handler om å ivareta menneskene som bidrar. Før intervjuene skrev jeg et informasjonsskriv til informantene som de fikk lese gjennom, før de ga meg et muntlig samtykke til å delta i oppgaven. «Informert frivillig samtykke betyr at informasjonen virkelig er oppfattet av den det gjelder og at vedkommende forstår betydningen av frivillighet» (Dalland, 2017, s. 240). I skrivet informerte jeg om oppgaven, og forsikret informantene om at de når som helst kan trekke seg fra prosjektet uten å begrunne hvorfor. Jeg informerte også om at datamaterialet jeg samlet inn kom til å bli anonymisert, og at ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i det publiserte materialet. «Forskning er avhengig av at informanter har tillitt til at forskere har taushetsplikt om opplysningene de får gjennom sine undersøkelser»

(Dalland, 2017, s. 240). I kapittelet hvor jeg skal presentere og drøfte funnene kommer jeg til å gi informantene mine fiktive navn.

Alle intervjuene foregikk på informantenes arbeidssted. Innledningsvis snakket jeg litt om problemstillingen, og forsøkte å skape en felles forståelse av hensikten med intervjuet (Dalland, 2017). Før intervjuet startet fikk også informantene lese gjennom informasjonsskrivet. Jeg tok ikke lydopptak under intervjuet, men skrev ned det informanten sa samtidig som jeg intervjuet. Under det første intervjuet merket jeg at det var utfordrende å skrive ned alt informanten sa og samtidig konsentrere meg om samtalen. Derfor bestemte jeg meg for å sende det jeg skrev ned tilbake til informantene i etterkant av intervjuet. Slik forsikret jeg meg om at informantene kunne stå inne for det som ble skrevet ned. Jeg synes alle intervjuene gikk bra, og mitt inntrykk er at informantenes opplevelse av intervjuet var positivt. Jeg var god til å lytte og stilte oppfølgingsspørsmål til flere av spørsmålene. Noen ganger dukket det også opp oppfølgingsspørsmål der og da ut ifra det informanten snakket om. Jeg tok meg god tid og bekreftet det jeg ble fortalt, før jeg stilte neste spørsmål.

3.6 Metodekritikk

Under prosessen med å skrive en bacheloroppgave tas det mange valg. Alle valg man tar underveis i bachelorprosessen har noe å si for resultatet. «Ingen metode er feilfri, og det er viktig å være kritisk og reflektere over egen metode og egne innsamlingsstrategier» (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Reliabilitet og validitet er to sentrale begreper for å vurdere studiets troverdighet. Reliabilitet handler om pålitelighet, og dreier seg om dataene som er samlet inn. Jeg har valgt en kvalitativ metode og jeg har samlet inn data gjennom samtale. Jeg er altså selv et instrument under feltarbeidet, et filter som dataet må passere. Dette svekker oppgaven da jeg og min førforståelse velger hvilken data og teori som blir relevant for oppgaven. Det at jeg er bevisst på at min førforståelse kan prege resultatene, kan igjen styrke oppgavens pålitelighet. Under innsamling og analyse av dataene har jeg forsøkt å sette min egen førforståelse til side, og fokusert kun på informasjonen informantene har gitt meg. Dette mener jeg styrker oppgavens pålitelighet. Det at jeg har redegjort for hele prosessen – fra forberedelse til innsamling og analyse av dataene øker reliabiliteten, da en annen forsker får en grundig beskrivelse av hvordan forskningen har vært gjennomført. Det at jeg noterte underveis i intervjuet for hånd kan ha gjort at jeg har gått glipp av informasjon, og dermed svekke oppgavens pålitelighet. Jeg har derfor forsøkt å styrke oppgavens troverdighet ved å

unngå mistolkninger. Jeg har sendt de nedskrevne intervjuene tilbake til informantene, og de har bekreftet at de kan stå inne for det jeg har skrevet ned. Dette gjør at slutningene mine blir sikrere.

«Validitet handler om hvor godt eller relevant dataene representerer fenomenet som skal undersøkes» (Bergsland & Jæger, 2014, s. 80). Altså om hvor godt dataene egner seg til å svare på problemstillingen som er stilt. Det at jeg har foretatt et strategisk utvalg av yrkesaktive informanter er med på å styrke validiteten. Jeg sendte også et av spørsmålene til informantene på forhånd, dette for at de kunne forberede seg og starte en refleksjonsprosess som kunne bidra til å styrke datamaterialets gyldighet og relevans. I denne oppgaven har jeg tre informanter, noe som er et lite utvalg om man ser for seg alle ansatte med barnehagelærerutdanning som jobber på småbarnsavdelinger i Norge. «Målet for en kvalitativ studie er ikke å generalisere de resultatene man finner, men å gi rike beskrivelser av det man har studert» (Bergsland & Jæger, 2014, s. 81). Problemstillingen min fokuserer på hver enkelt persons forståelse og praktisering, og har et begrenset omfang. Jeg kan derfor ikke si at svarene jeg har fått kan overføres til å gjelde for alle barnehager i Norge. Det jeg kan si er at jeg har fått et lite innblikk i tre personers forståelse og praktisering, og det er spennende å se likheter og forskjeller mellom disse tre.

4.0 Drøfting – mine funn

I dette kapittelet vil jeg presentere og drøfte funnene jeg har gjort for å kunne svare på problemstillingen: «**Hvordan forstås og praktiseres begrepet medvirkning av ansatte på småbarnsavdelinger?**». Kapittelet er delt inn i temaer som kom tydelig frem under intervjuene, og som kan knyttes opp mot teorikapittelet. Ved å intervju tre barnehagelærere har jeg fått en større forståelse for hvordan medvirkning kan forstås. Jeg fant både likheter og forskjeller hos informantene. Informantene mine har fått fiktive navn og jeg omtaler de som «Johan», «Elise» og «Sofie».

4.1 Demokrati i barnehagen – fra tanke til virkelighet

Når barn medvirker i barnehagen, får de erfaringer med deltakelse i demokrati.

Ekspertgruppen fra GoBaN prosjektet skriver i sin rapport at «Medvirkning og demokrati forstås på forskjellige måter og det pekes på dilemmaer når det gjelder barns muligheter til å ha reell innflytelse og medvirke i fellesskapet» (Børhaug, Brennås, Fimreite og Havnes m. flere, 2018). Mari Pettersvold fant også gjennom sitt doktorgradsarbeid at det er store variasjoner i hva barnehagelærere legger i begrepet demokrati og hvordan de forstår medvirkning (Pettersvold, 2015). Jeg skal derfor ta for meg tre ulike forståelser av demokrati som kan ha noe å si for arbeidet med medvirkning i barnehagen. Disse er liberalistisk forståelse, flertallsdemokrati og deliberativ demokratiforståelse. En liberalistisk forståelse ser barnet som kompetent, og valgfrihet og frihet til å ta egne valg og beslutninger er sentralt (Larsen & Slåtten, 2015, s. 271). En liberalistisk forståelse gir barna mye selvbestemmelse. En kan da stille spørsmål om når barn kan bestemme selv. Er det noen ganger til barnets beste å ikke få bestemme selv? Er barn klar over alle konsekvensene av egne valg, og kan de takle disse? Her vil jeg dra frem en viktig setning i rammeplanen som sier at barna skal få medvirke ut ifra alder og modenhet. Det er de voksne i barnehagen sitt ansvar å ikke la barna få bestemme over noe de ikke kan takle konsekvensene av, eller som strider mot barnets beste. (Rammeplan for barnehager, 2017, s. 27). Når jeg spurte Johan om det finnes grenser for barns medvirkning svarte han: «Ja, til syvende og sist har vi ansvaret. For eksempel hvis en gutt vil ut, men vi ser at det er blank is og utrygt ute. Da må vi fortelle at: «Jeg skjønner at du vil ut, men det går ikke nå». Her kom Johan med et eksempel på at barn ikke alltid kan ta egne valg. Noen ganger er det til barns beste at voksne tar beslutninger for barna. Sofie og Elise mener også at det finnes grenser for barns medvirkning. De mener at vi ikke kan gi barn valg på alt, og at dagsrytmen som er lagt opp etter barnas behov er et område hvor de ikke får medvirke. Om vi tenker at dagsrytmen er lagt opp etter barnas behov og barnas beste, kan man kanskje tenke seg til at barna har medvirket til hvordan dagen ser ut allikevel.

Flertallsdemokrati handler om at beslutninger blir tatt ut ifra hva flertallet av barna vil. (Larsen & Slåtten, 2017, s. 271). En svakhet med en slik tilnærming er at enkeltbarn kan bli oversett hvis flertallet alltid skal bestemme. De barna som ikke uttrykker seg like sterkt og tydelig som resten kan bli oversett gang på gang. Sofie fortalte at: «Noen høres mer og gjør mer ut av seg. Det er veldig lett å starte med dem, men ofte er det noen andre som er minst like tydelig i kroppsspråk. Dette kan være utfordrende». Hun sier videre at det er viktig å ha

en bevissthet rundt de barna som ikke gir så mye uttrykk for hva de ønsker. Får alle medvirke om man alltid skal følge flertallet? For at alle skal få medvirke er det viktig at alle blir hørt. Flertallsdemokrati kan gå over til å bli medbestemmelse istedenfor medvirkning. Det vil si at det blir lagt frem valg for barna, så får de stemme, og flertallet er med på å medbestemme ut ifra disse valgene.

En deliberativ demokratiforståelse fokuserer på samtalen mellom barn. «Barn lærer at det finnes forskjellige synspunkter, at deres meninger kan ytres, og at de kan yte motstand uten at de mister trygghet og tillit» (Larsen & Slåtten, 2015, s 272). En felles løsning blir til gjennom samtale i fellesskap. «Denne formen for forståelse er den mest krevende, men også den mest utbytterike sett i lys av barnets utvikling henimot å kunne ytre seg i offentligheten» (Larsen & Slåtten, 2015, s. 272). En deliberativ forståelse handler mye om det å lære seg å forholde seg til gruppa. Det er vanskelig å si hvordan informantene mine forstår demokrati, men det de fortalte kan tyde på at de har en deliberativ forståelse. Elise forteller blant annet om: «Balansen mellom å fremme egne ønsker og behov, og noen ganger holde tilbake fordi noen andres ønsker kommer først. De lever i et demokrati og får erfaringer med demokratiske verdier i barnehagen». Johan hevdet at: «Barna kommer hit og er vant til å få bestemme alt hjemme – her går ikke det. De må lære seg at de er en del av et fellesskap. De skal få medvirke og bestemme, men ikke alltid. Noen ganger er det noen andre som får medvirke i fellesskapet». Informantenes demokratiforståelse ser ut til å være deliberativ ettersom de trekker frem fellesskapet, og det at barna må lære seg å forholde seg til gruppa som sentralt. Slik jeg ser det, skinner ikke denne forståelsen gjennom når informantene skal fortelle om eksempler hvor barns medvirkning kom til syne. I eksemplene informantene la frem var det mer fokus på enkeltbarns valg og innspill, enn på fellesskapet og gruppa. Jeg skriver mer om dette senere i kapittelet om medvirkning og medbestemmelse.

4.2 Individet og fellesskapet – et dilemma?

Praksis kan synes å være rettet mot en individuell tilnærming til medvirkning. Berit Bae skriver at «Det er en hovedtendens at mange oppfatter medvirkning som å handle om barns selvbestemmelse og individuelle valg» (Bae, 2012, s. 14). I rapporten fra GoBaN står det også

at: «Det er ofte en tendens til at medvirkning forstås som enkeltbarns valg og innspill» (Børhaug, Brennås, Fimreite og Havnes m. flere, s. 105). Hvis man deler opp ordet medvirkning i to får man «med» og «virkning». Ordet «med» viser til at medvirkning er noe man gjør sammen med andre, og «virkning» viser til det at man har en innvirkning. Johannesen og Sandvik sier at: «Medvirkning er ikke noe hver og en utøver for seg selv. Det handler om hvordan mennesker samhandler, lytter til og respekterer hverandre i et fellesskap» (Johannesen & Sandvik, 2008, s. 27). Det er naturlig nok viktig at barn blir hørt og bekreftet, men om barns medvirkning blir avgrenset til å handle om individuelle rettigheter, går barna glipp av verdifulle erfaringer omkring det å balansere hensynet til fellesskapet og individuelle behov. I rapporten fra GoBaN skriver ekspertutvalget at det: «Å finne balansen mellom å ivareta enkeltbarns behov og å hjelpe barna inn i fellesskapet synes å være en av barnehagelærerens mest utfordrende oppgaver» (Børhaug, Brennås, Fimreite og Havnes m. flere, 2018, s. 263). Kun en av informantene mine nevnte fellesskapet som sentralt i medvirkning. Det var Johan som på det siste spørsmålet, hvor jeg spurte om han hadde noe å tilføye, fortalte: «Barna kommer hit og er vant til å få bestemme alt hjemme – her går ikke det. De må lære seg at de er en del av et fellesskap». Dette var den eneste gangen fellesskapet ble nevnt. Her kan jeg ta selvkritikk på ikke å ha stilt noen spørsmål omkring det å være en del av et fellesskap og en gruppe. Uansett er det bemerkningsverdig at informantene ikke dro frem gruppa og fellesskapet som en naturlig del av medvirkning. Det finnes ingen fasit på hvordan medvirkning skal gjennomføres i barnehagen, og det er opp til hver enkelt hvordan man forstår og tolker det rammeplanen sier om medvirkning. En ting som er sikkert, er at det ikke står skrevet noe sted at medvirkning handler om individuelle valg. Så hvorfor blir det ofte forstått som det? Det kan tenkes at det er enklere å ta hensyn til en og en, istedenfor å måtte forholde seg til en gruppe. Samtidig har barnehagelærere tilegnet seg masse kunnskap om gruppa, fellesskapet og å inkludere i et fellesskap gjennom studiet. Johannesen og Sandvik sier at medvirkning handler om: «At alle er en del av et fellesskap hvor man må vise respekt og inkludere uansett meninger og holdninger» (Johannesen og Sandvik, 2008, s. 27). Hva må til for at praksis snur, og begynner å fokusere mer på fellesskapet enn på å tilfredsstille enkeltbarnet i medvirkningssituasjoner?

4.3 Medvirkning og medbestemmelse

På spørsmålet: «Hva innebærer barns medvirkning for deg» svarte Elise: «For meg innebærer

det først og fremst at vi ser barna, at de føler seg sett. Spesielt når de ikke uttrykker seg verbalt». Johan fortalte at: «Det handler om å se barna og finne deres interesser» og Sofie mener at: «Uavhengig av alder på barna, handler det om at de skal ha en følelse av at de kan påvirke egen hverdag. For meg handler det om at de skal bli hørt og sett. Det betyr ikke at de skal ha viljen sin hele tiden». Det å bli hørt og sett handler om å bli anerkjent. «Å anerkjenne barnet som subjekt kan bety at vi forholder oss til den enkelte som et individ som kan forholde seg til seg selv, og som har rettigheter i forhold til egne tanker og følelser» (Tholin, 2008, s. 85). En av likhetene jeg fant hos informantene er altså det at de legger anerkjennelse til grunn for å kunne realisere barns medvirkning.

Ulikhetene, derimot, kommer til syne når jeg spør om informantene kan komme med eksempler på hvordan de praktiserer medvirkning i barnehagen. Jeg ba informantene om å fortelle om en episode fra hverdagen hvor barns medvirkning kom til syne. Johan fortalte om en samlingsstund hvor han hadde med en koffert med forskjellige dyr i. Et og et barn fikk komme frem og velge et dyr, og så sang de en sang om dette dyret. Elise dro frem måltid som et eksempel, og fortalte at de har jobbet med at barna skal lære å uttrykke seg og si hva de vil ha. Når barna ikke har hatt ordene har de forsøkt med bilder, slik at barna kan peke på det pålegget de vil ha. Hun fortalte også at de hadde tatt med et ekstra eventyr i månedsplanen, fordi de så at barna var veldig interesserte i eventyr. Sofie fortalte om at barna hadde vært veldig opptatt av dyr. Derfor gjorde de om på planen sin, og hadde skinnvotten som tema i et prosjektarbeid som varte i 3 måneder. De to første eksemplene om samlingsstund og måltid tolker jeg som medbestemmelse og barns individuelle valg. «I Norden har medvirkning i stor grad blitt forstått som individuell valgfrihet og retten til selv å bestemme (Kjørholt, 2010: Dahlberg & Moss, 2005, gjengitt i Larsen & slåtten, 2015, s. 276). I temaheftet om barns medvirkning står det at medvirkning kan oppfattes mer generelt, og som å romme mer enn medbestemmelse. «Medbestemmelse vil inngå som en del av medvirkning» (Bae, 2006, s. 8). Fokuset på barns medbestemmelse kan bli dominerende om man ikke klarer å skille disse begrepene, og fellesskapet og demokratiske prosesser forsvinner i bakgrunnen. Valg av pålegg eller sang er medbestemmelse, og det er bra at barna får medbestemme i barnehagen, men det er ikke nok til å kunne realisere medvirkning. Barn får ikke påvirket barnehagens innhold og planlegging ved å velge hvilket pålegg de vil ha på brødiskiva. Johan forteller om en episode jeg mener representerer medbestemmelse mer enn medvirkning. Elise har et

eksempel på medbestemmelse rundt måltid, men også et eksempel som viser medvirkning. Sofie forteller om et prosjektarbeid som grunnlag for medvirkning.

For å finne ut mer om informantenes forståelse av medbestemmelse og medvirkning, spurte jeg om de kunne si noe om forholdet mellom disse to begrepene. Johan svarte at: «Det er litt vanskelig med låringen, fordi det er mye medbestemmelse her. Medvirkning, da føler jeg at du bidrar mer, mens medbestemmelse er mer småting, på et mindre plan. For å få til medvirkningen må vi tolke barna og deres uttrykk». Elise sa at det å medvirke vil si at du er en aktiv deltager i det som skjer, at du er med å konstruere. Mens medbestemmelse handler om å påvirke eller si noe om hva du vil. Sofie svarte: «Det er vanskelig. Medbestemmelse bruker jeg ikke i hverdagsspråket mitt. Jeg tenker kanskje jeg tolker det slik at medbestemmelse handler om mindre ting. Tykke eller tynne votter. Mens medvirkning handler om større ting, utviklingen av et prosjekt». Både Johan og Sofie ga uttrykk for at det var vanskelig å beskrive forskjellen mellom disse begrepene. Det at det er vanskelig å beskrive forskjellen mellom disse begrepene skinner også gjennom i informantenes eksempler. Begrepene kan se enkle ut i lover og planer, men det er vanskelig å sette ord på det eller forklare i praksis. «Medvirkningsbegrepet er ikke et faglig vitenskapelig forankret og presist begrep. Derfor er det et begrep som er vanskelig å konkretisere i praksis, og kan oppfattes på mange forskjellige måter og realiseres ulikt i barnehagers praksis» (Jansen, 2013, s. 24).

4.4 Grenser for barns medvirkning – finnes de?

Da jeg intervjuet informantene mine ønsket jeg å finne ut av om de mener det finnes grenser for barns medvirkning i barnehagen. I rapporten fra GoBaN står det at: «Selv om barnehagelærerne synes å være velvillig innstilt til barnas innspill og deltakelse, ser det ut til at de voksnes definisjonsmakt, ordninger, regler og rutiner i barnehagen begrenser medvirkningen» (Børhaug, Brennås, Fimreite og Havnes m. flere, s. 105). Alle informantene ga uttrykk for at det finnes grenser for barns medvirkning. Johan mener at: «Når et barn er 1 år må vi voksne alltid være med på avgjørelsen». Det jeg tror han mener med dette, er at voksne noen ganger må sette grenser for barns selvbestemmelse fordi det er til det beste for barnet. I rammeplanen står det at: «Barnas synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med

deres alder og modenhet. Barna skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta» (Rammeplan for barnehager, 2017, s. 27). Legges det for stort press på barn om de er nødt til å måtte ta valg hele tiden? Medvirkning handler om at barn får medvirke ut ifra sine egne behov og ønsker, det er de som skal komme med innspill og uttrykk. Derfor kan en si at medvirkning kan ha blitt misforstått om initiativet og ideene til medvirkning kommer fra de voksne. De voksne skal legge til rette for og forsøke å realisere medvirkning, men dette skal skje ut ifra barnas initiativ, ønsker og uttrykk. «Forestillinger om at barn er kompetente kan imidlertid også være problematisk, dersom de anvendes til å rettferdiggjøre at barn nærmest skal kunne ta ansvar for sin egen oppdragelse» (Eide og Winger, 2006, s. 33). Barn skal ikke gis et ansvar de ikke er rustet til å ta. Barn kan, for eksempel, uttrykke at de ikke ønsker å ha på seg votter ute på vinteren. Voksne har bedre forutsetninger enn barn til å vite om vi burde ha på votter eller ikke, men når barnet da kommer og spør etter votter, skal de få votter. Da har barnet selv erfart at det var kaldt uten votter, og de skal ikke måtte ta konsekvensene for det valget når de ikke hadde forutsetningene til det. Vi kan høre på barnas uttrykk og gi de viljen deres, men vi kan ikke forvente at de skal kunne ta alle konsekvenser. Derfor må vi voksne alltid være med på avgjørelsen når et barn er 1 år gammelt. Elise mener at: «Ja, det er forskjell på å medvirke og å bestemme. De får ikke bestemme alt, vi kan ikke gi de valg på alt. Det mener jeg ikke er bra for barn. Det blir fort utrygt for barn om de skal kunne få forhandle seg til alt». Elise mener det ikke er bra for barn å være med på alle beslutninger. Dette kan kobles opp mot barns rett til uansvarlighet og det å la være å uttrykke en mening. En av frihetene i å være barn, handler om frihet fra ansvar. «Det kan være aktuelt å la være å spørre barnet ut fra en ide om at det er til barnets beste å slippe å ta stilling til spørsmålet» (Larsen & Slåtten, s. 276). Finnes det egentlig grenser for barns medvirkning, eller finnes det grenser for barns medbestemmelse? Elise fortalte meg at hun mener at det å være med på alle beslutninger ikke er bra for barn. Det tolker jeg som at hun mener det finnes grenser for barns medbestemmelse, men medvirkningen kan fortsatt være til stede, uten at det handler om å bestemme eller være med på beslutninger som tas. «Den enkleste måten å beskrive grensesetting på, er at en voksen forhindrer uønskede eller farlige aktiviteter, ønsker eller væremåter» (Schibbye & Løvlie, 2017, s. 118). Grenser kan sees på som barnets møte med motstand. Barn trenger grenser for å kunne forholde seg til verden. I følge Schibbye og Løvlie blir det vanskelig for barnet å få tak i egen selvstendighet, og få et forhold til eget selv, om alt blir grenseløst. (Schibbye & Løvlie, 2017, s. 119). Grensene barn må forholde seg til går utover deres mulighet til medbestemmelse, men hindrer de egentlig medvirkningen? I barnehagen finnes det sosiale regler som handler om hvordan vi skal oppføre oss mot

hverandre. Elise kan blant annet fortelle at: «Det finnes også begrensninger – vi legger opp normer for de, lærer de hvordan man skal oppføre seg og de sosiale normene som finnes». I barnehagen er de voksne barnas rollemodeller. Det er de voksne som har ansvaret for å lære barn sosial kompetanse, og hvordan man skal behandle menneskene man omgås. Derfor trenger barn voksne som setter grenser, og lærer barn hvordan man skal oppføre seg i sosiale settinger. Disse sosiale normene er med på å gi barna trygge rammer. «Lærer et barn å si takk, øker sjansene for at barnet får positive tilbakemeldinger på seg selv» (Schibbye & Løvlie, 2017, s. 134). I tillegg til at barnet får trygge rammer av regler, grenser og sosiale normer lærer de seg hva som er sosialt akseptert.

5.0 Avslutning

I rammeplanen for barnehager er kapittelet om medvirkning generelt. Det er ikke oppdelt i mål og metoder slik fagområdene er. «Samtidig påpekes det at barns medvirkning skal integreres i arbeidet med fagområdene i rammeplanen» (Bae, 2006, s. 9). Dermed blir det opp til de ansatte i barnehagene å tolke begrepet og hvordan det skal jobbes med. Det er også de ansatte som vet best om de er gode på å la barn medvirke eller ikke. Johan fortalte meg at: «Det kan hende vi føler det er mye medvirkning, men så har vi tolket barnet feil. Man ser gleden i øynene på småbarn når vi forstår hva de mener og når de får medvirke». «De enkle løsningene og arbeidsmetodene knyttet til medvirkning finnes ikke, men mulighetene ligger i de voksnes kunnskap og evne til å møte barn i et likeverdig fellesskap» (Kristiansen, 2019, s. 60).

Det finnes gode begrunnelser for hvorfor barn skal medvirke i barnehagen. Jeg ønsker avslutningsvis å sette lys på dette ved å gjengi det informantene kunne fortelle meg. Johan mente at det er aktuelt å jobbe med barns medvirkning fordi: «Vi er her for barna, for at de skal trives. Hvis de skal trives må de få være med på å bestemme hverdagen sin selv». Elise kunne meddele at: «Det er viktig for barnas selvbylde og selvfølelse. At de føler at de er verdt noe, blir hørt og sett. Også for at de skal lære seg å regulere seg selv, når man ikke får det som man vil. Lære seg balansen mellom å fremme egne ønsker og behov, og noen ganger holde tilbake fordi noen andres ønsker kommer først». Sofie mente at det: «Handler om at vi ser barna som oppegående individer. Det kan være lett å si at det står i rammeplanen, det er en del av det, men det er noe som skal ligge der hele tiden. Barna skal utvikle seg til å bli

selvstendige, bli kjent med seg selv, få trua på seg selv og utvikle selvtillit og selvbylde». Det informantene forteller, sier mye om deres holdninger til medvirkning. Det er gjennom personalets holdninger og væremåter medvirkningen kommer frem. For å kunne legge til rette for medvirkningen i barnehagen, er personalet nødt til å ha en anerkjennende væremåte ovenfor barna og være genuint opptatt av barns uttrykk og meninger. Slik kan medvirkning sees på som en væremåte, en måte å møte barn med respekt på.

Det er vanskelig for meg å kunne komme med noen konklusjon på hvordan ansatte kan forstå begrepet medvirkning. Noe som derimot tydelig kommer frem i intervjuene er det at informantene har et barnesyn hvor de ser barn som kompetente subjekter. Dette synet på barn er et viktig moment for å kunne realisere medvirkningen i barnehagen. Jeg føler det har vært en variasjon i intervjuene. Når informantene har snakket om eksempler på medvirkning, kan eksemplene for meg minne mer om medbestemmelse, mens tidligere i intervjuet har de fortalt om at fellesskapet og demokratiet er viktig. Det kan se ut som at det finnes en individtilnærming, og at medbestemmelse er mye brukt. Jeg reagerer på at gruppa ikke blir nevnt eller lagt vekt på i eksempler. Samtidig sitter jeg igjen med et inntrykk av at informantene vet godt hva medvirkning er, og at medvirkning og medbestemmelse ikke er det samme. Det kan virke som at forståelsen av medvirkningsbegrepet er tilstede, det å beskrive medvirkning er vanskelig og at praksis består av mye medbestemmelse.

Før jeg startet arbeidet med denne oppgaven hadde jeg en klar mening om hvordan jeg selv forstår begrepet medvirkning. Denne forståelsen har ikke endret seg gjennom prosessen med å skrive bacheloroppgaven. Gjennom prosessen har jeg derimot fått et innblikk i hvordan begrepet kan forstås av andre, noe som har gjort meg enda sikrere på min forståelse og mine holdninger omkring medvirkning.

6.0 Litteraturliste

- Bae, B. (2012). Barnehagebarns medvirkning. I Bae, B (red.). Fennefoss, A-T. Tofteland, B. Jansen, K-E. Johannesen, N. Myrstad, A. Sandvik, N. Sverdrup, T. *Medvirkning i barnehagen – potensialer i det uforutsette*. Bergen: Fagbokforlaget
- Bae, B. (2006). Perspektiver på barns medvirkning i barnehage. I B. Bae, B.J. Eide, N. Winger & A.E. Kristoffersen. *Temahefte om barns medvirkning*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Barnehageloven. (2017). Lov om barnehager av 17. juni 2005 nr. 64. Lastet ned fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Bergsland, M.D. & Jæger, H. (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm
- Børhaug, K. Brennås, H-B. Fimreite, H. Havnes, A. Hornslien, Ø. Moen, K-H. Moser, T. Myrstad, A. Steinnes, G-S. (2018). *Barnehagelærerrollen i et profesjonsperspektiv – et kunnskapsgrunnlag*. Hentet fra: <https://nettsteder.regjeringen.no/barnehagelarerrollen/files/2018/12/Barnehagel%C3%A6rerrollen-i-et-profesjonsperspektiv-et-kunnskapsgrunnlag.pdf>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Eide, B,J & Winger, N. (2006). Dilemmaer ved barns medvirkning. I B. Bae, Bj. Eide, N. Winger & A.E. Kristoffersen. *Temahefte om barns medvirkning*. Oslo: kunnskapsdepartementet
- FNs barnekonvensjon. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

- Hennum, B.A. & Østrem, S. (2016). *Barnehagelæreren som profesjonsutøver*. Oslo: Cappelen Damm
- Jansen, K.E. (2013). *På sporet av medvirkning og læring*. Bergen: Fagbokforlaget
- Kristiansen, T. (2018). Medvirkning – uendelig vanskelig, fantastisk enkelt! I V. Glaser, K.H. Moen, S. Mørreaunet, F. Søbstad (red.). *Barnehagens grunnsteiner*. (s. 188-197). Oslo: Universitetsforlaget
- Kristiansen, T. (2019). Medvirkning i barnehagen. I Glaser, V (Red.), & Frønes, M-H. *Praksisbok for barnehagelærerstudenten*. (2019). Oslo: Universitetsforlaget
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Larsen, A. K. & Slåtten, M. V. (2015). *En bok om opp vekst. Samfunnsfag for barnehagelærere*. (3. Utgave) Bergen: Bokforlaget
- Løkken, B. (2004). *Toddlerkultur – om ett og toåringers sosiale omgang i barnehagen*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2013). *Observasjon og intervju i barnehagen*. Oslo: Universitetsforlaget
- Nilsen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier*. Oslo: Universitetsforlaget
- Pettersvold, M. (2015). *Barns demokratiske deltagelse i barnehagen: fordring og utfordring: en kritisk, tolkende studie av vilkår for at barns rett til medvirkning i barnehagen kan realiseres i samsvar med intensjonene*. (Doktoravhandling). Høgskolen i Lillehammer, Lillehammer.
- Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver av 24. april 2017* nr. 588. Hentet fra <https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>

Schibbye, A-L. L., & Løvlie, E. (2017). *Du og barnet – om å skape gode relasjoner med barn*. Oslo: Universitetsforlaget

Tholin, K. R. (2008). *Yrkesetikk for førskolelærere*. Bergen: Fagbokforlaget.

Öhman, M. (2011). *Det viktigste er å få leke*. Oslo: pedagogisk forum

7.0 Vedlegg

7.1 Informasjonsskriv

Informasjonsskriv

Navn:

Adresse:

Informasjonsskriv til informanten:

Vi har vært i kontakt og snakket om din deltakelse i mitt bachelorprosjekt «medvirkning - forståelse og praktisering på småbarnsavdelinger». Jeg er veldig glad for at du vil bidra, da dine tanker rundt temaet er av stor interesse for meg. Målet med prosjektet er å finne ut av hvordan begrepet medvirkning forstås og dermed praktiseres.

Mine veiledere i prosjektet er Trude Kristiansen og Marit Kanstad ved Dronning Mauds Minne høyskole. Problemstillingen «hvordan forstås og praktiseres begrepet medvirkning av ansatte på småbarnsavdelinger» er under bearbeiding, og den kan endres underveis.

De empiriske undersøkelsene dreier seg om intervju av flere ansatte på småbarnsavdelinger som har barnehagelærerutdanning. På grunn av nye regler angående lydopptak, kommer jeg til å notere underveis i intervjuet istedenfor å ta lydopptak av intervjuet. Alle opplysninger om deg vil oppbevares konfidensielt under prosjektperioden og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i det publiserte materialet.

Prosjektet skal være ferdig 03.05.19. Det er frivillig å delta, og du kan når som helst trekke deg fra prosjektet uten å måtte begrunne det.

Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien

Signatur og dato:

Jeg ser frem mot et godt samarbeid!

Ta kontakt ved spørsmål og kommentarer.

7.2 Intervjuguide

Intervjuguide

Problemstilling: Hvordan forstås og praktiseres begrepet medvirkning av ansatte på småbarnsavdelinger?

Hva innebærer barns medvirkning for deg?

- Hva handler det om?
- På hvilke områder mener du at barn får medvirke?

Hva mener du er viktig i arbeidet med medvirkning og de yngste barna?

Kan du fortelle om en (eller flere) episode fra hverdagen hvor barns medvirkning kom til syne?

- Hva er det som gjør at dette er medvirkning?
- Hvordan tilrettelegger dere for at situasjoner som denne kan oppstå?

Hvordan praktiseres medvirkning på din avdeling?

- Gjør dere noe spesielt?
- Hvor, hvorfor?

Finnes det grenser for barns medvirkning? Finnes det områder/situasjoner der barn ikke skal medvirke?

- Når skal barn få medvirke?

Kan du si noe om forholdet mellom medbestemmelse og medvirkning?

- Hva er det som skiller disse begrepene?

Hvorfor er det aktuelt å jobbe med barns medvirkning?

Er det noe mer du vil tilføye?